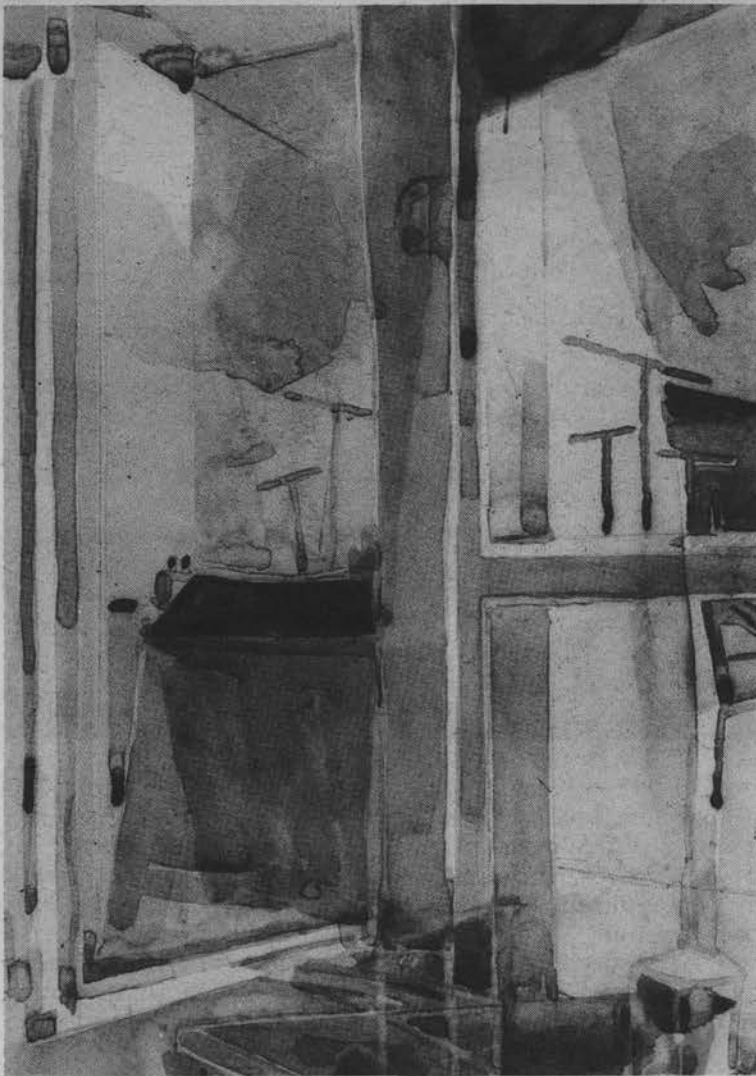

מדוע רק שירים

מדוע רק שירים מדוע לא
 ספֶרֶת מי יכול לכתב
 היום כלו נִפְרֵש כְּמוֹ
 וְהַעֲוָה מְתֵי אֶסְפִיק
 הַיְלָדִים סְפוֹר סְפוֹר הָרִי
 אֶת מִסְפֶּרֶת לָךְ אֶסוֹר אוֹלִי
 אֵי הֵם קֶצֶת לְבוֹנָה
 מִשְׂבָּא תְבוֹא עַל דְּבִשׁוֹת תְּבִיא
 חִידוֹת וְאֶהְבֶּה קֶצֶר מֵאֵד אוֹלִי
 חֲרִיף שֵׂיֵאֵמֵר וְיִסְפַּג שֵׁיִוֵרֵחַ וְיִטְעֵם
 וְכָבֵר הָעֵבֹדָה הַקְּרִבָּנוֹת וְצִלְצִלִי שְׁמַע
 הַלְלוּיָהּ מוֹטֵב שִׁירִים.

רוברט בור, אקוורל

החולד ומטפס ההרים

רוביק רוזנטל

פלוני ניצב מול החרבות כאדריכל שהזעיקוהו לבחון תוכנית ערוכה היטב של בניין מידות. עשרות אנשים עמלו על הכנת התוכנית, כולם בעלי מקצוע מיומנים ומשכילים. ובכל זאת ניתנת לו הזדמנות לומר את דברו, לשנות בתוכנית ולו קו אחד, להתנגד לה בכל נימי נפשו, ואולי לפעול כך, שאחרי שיישב אל שולחן השרטוט, תיראה התוכנית שונה עד היסוד משהיתה.

כאן נגמרת האנאלוגיה. האדריכל יכול להשליך את התוכנית הישנה לסל האשפה. ואילו מצבו של אדם המבקש להשאיר את חותמו בתרבות מסובך יותר. שלא כתוכנית ארכיטקטונית, אין התרבות מערכת הכפופה לחוקים גיאומטריים, אלא עולם רוחש וזורם. בני אדם מותירים בו רישומים, חותמות, קריאות תיגר ותוכניות אד-הוק, אך אין בידיהם – ולו יהיו ענקי-רוח – האופציה להשליך תוכנית כלשהי לסל אשפה כלשהו. הגל – ענק או שרלטן, לבחירתכם, – ניסה לכפוף את התרבות לתוכניתו החדשה, וסבר שאת תוכניתו שלו יחתמו בחותמות, וכל מה שייאמר ויכתב – בעתיד – ייכלל בה למפרע. אך כבר תלמידיו ומתנגדיו הראשונים נמלטו ממנו לכל העברים, והוא, שחתר אל האחדות רבת הפנים והטוטאלית, הפך להיות פרט בעולם רחב ורב-שנים ממנו.

אולי יהיה נכון יותר לבחון את התרבות כדרך שאתה בוחן את קרקע האדמה. יש אדמת טרשים ואין אתה יכול לנטוע בה, ויש קרקע פוריה שאתה יכול להפריח בה צמחים ואילנות. אדם ניצב מול פני הקרקע, ושלא כארכיטקט רב-אונים, היכול להשליך תוכנית לסל, אין הוא מעלה בדעתו שיש קרקע אחרת, או שניתן לייצר קרקע מלאכותית היכן שהוא. הוא יכול להפוך אותה, לדשן ולשבח אותה, והוא יכול לנטוע בה עץ – העץ הפרטי שלו, ולשנות את פניה. וככל שהאדמה עמוקה ועשירה יותר, כך יצמח העץ לגובה רב יותר. המורד בתרבות אינו הופך פניו ממנה, אלא נוטע בה עצים. אם התרבות היא כקרקע האדמה, אני מעלה בדעתי שני טיפוסים הפועלים בה, והם החולד ומטפס ההרים. ניתן לפגוש את שניהם בכל מקום. במעבדות מחקר, בבתי-החרושת, בעולם העסקים ובתחומי האמנות וההגות. החולד חי במחילות, ואמנותו היא בפילוס תוואי המסלול הצמוד לקצה חוטמו. החולד אינו זקוק לטווח ראייה רחוק. לכל היותר הוא ניחן בכושר ניווט. הוא בונה מחילות ארוכות, אבל אינו רואה את קיצו, ואינו מבין איזו משמעות יש לפעולה הנמשכת של רחרוח, חפירה וצעידיה קדימה. האופציות שהוא מכיר הן אלו הצמודות לקצה חוטמו. יתרונותיו הן מידת הסבלנות והצניעות, ומכאן שאין לזלזל בחולד. התרבות מלאה מחילות וחרצי חולדים.

מטפס ההרים פועל באוויר הפתוח. הוא צועד על האדמה, אך נמשך אל הפסגות. שלא נכבשו עדיין. תכונתו הבנלטת של מטפס ההרים היא, שהוא מסוגל להעלות בדעתו את תוואי פניה של הפסגה לפני שיחזה בה בעיניו. זו התכונה שבלעדיה אין לו סיכוי להעפיל. הוא יוצא לדרך מצוייד ביתדות וחבל. במעלה הצוק הוא משליך את החבל לנקודה בלתי מוכרת, נקודת אחיזה החייבת להימצא אי-שם למעלה, והחבל נאחז בה. רק לאחר שנאחז החבל הוא תוקע יתדותיו ומטפס צעד צעד; הוא חייב לעשות גם את הדרך הזו, שאם לא כן יישאר קצה החבל מיותר.

מטפס ההרים, שהתרבות היא קרקע מחייתו, ובה אף מונחות הפסגות הבלתי כבושות, אינו זקוק למלים. מה שהוא עומד לכבוש בעבודה קשה מצטייר בו בבהירות, בחד-פעמיות, כתמונה שלמה. המלים המתאימות, הצורות והמושגים שיאפשרו לו להגיע אל התמונה השלמה שראה ולהעבירה לאחרים הם חלק מעבודת הטיפוס. התרבות אינה יכולה בלי החולד. אבל המטפס הוא זה הנותן לה את תאוות הכיבוש ואת אוויר הפסגות.

הגות ויזואלית אצל אקוארליסט נחבא אל הכלים דורית קידר

בשבע שער שמתי פעמי לגלריה מגיר ברחוב דיזנגוף. אמרו לי שמציג שם אקוארליסט נשכח מהבריות – רוברט בור שמו. כל יוצר מאמין ביצירתו. זאת מהווה את פרי רוחו, יהיה הפרי ריחני או מבאיש. יש והפרי נופל מהעץ ומתגלגל אל מחוץ לפרדס היישר לידי האדם ויש – וזה נותר קפוא ליד הגזע נרקב במיצו ואיש אינו נזכר בתכנו. הבעיה הנצחית בעולם האמנות הנה לוודא באם אכן קיים תפוח הזהב או אין זו אלא רוח רפאים הבאה וסופה שתחלוף. שמש תמיד זוהרת בעבודותיו של בור. מעבירה קרני-אורה המשתקפים במים הים התיכון והללו, אסירי תודה, שבים אליה מלמטה, מאירים את האווירה כולה, את הבתים שעל הים, סירותיו ואנשיו. שמש המפרקת את המציאות לגורמי צבע וצורה עצמאיים המקבלים משמעות מלאה אך ורק כאשר מתרחקים מהעבודות. בדרך זו פועלת התמונה על שני מישורי ראייה: אם יקרב הצופה יזכה לראות יצירה אבסטרקטית בה המדיום הנו השליט. צבע וקו יוצרים גווני צורות. באם ירחק – יגלה את מציאות הנוף האזורי של ים. מעיין פתוח של אמנות אימפרסיוניסטית המושתת על כתמי צבע אך דוחקת את בעיית הצורניות בשלב ראייה ראשוני. כך יאספו פריטי-העיונות לתיאור חיצוני של השקפת עולם. האמן מצייר שוב ושוב את מרחבי ים-התכלת, רמזי פתיחות והיעדרות גבולות. צבעי המים תואמים ביותר למטרה זו. הם נזילים, דלילים, מתמרדים מעצם טבעם להיות מותחמים במקום אחד. אכן בור הולך אחרי מכחולו, עוקב אחר רצון הצבע הנוזל מדי פעם, לכאורה ללא סיבה. מעניין היה להשוות את דרך עבודתו לזו של ציונה תגיר המציגה בגלריה גבעון ברח' גורדון. ציונה מעדיפה נוף הררי וצבעים כהים. צבעי המים שלה הופכים עורם ומשמשים כתחליף לצבעי-שמן על מנת להביע דחיסותם של הרים, ולי אישית לא נראו כחוגגים בתפקידם. כאשר בור עוזב את הים וחודר ל'אמותין' – נשכחת המציאות. הוא נסגר בחומותיו הפנימיות ואז יבצבו צבעים אחרים, אפורים וכהים יותר, תולדת הרהוריו. אך גם כאן קורה ותחזור עליצות החוץ. בהירות מסתמנת אזי בתוך הבית והופכתה לסביבה טבעית חדשה. בתחום הפיסול מבטא בור ביתר שאת את אותו חלק מתרחק מאמנות רפרזנטטיבית. עם זאת הצורות העגולות, חדות, מרובעות ומעוקלות של הפסלים טומנות את סוד הקונצפט שבראם. לא ניתן לו לאדם לברוח ממה שסובבו, ואם אכן יתעלם